

DOCUMENTACIÓ D'HOSPITALS MILITARS DURANT LA GUERRA DEL FRANCÈS EN ARXIVS CIVILS I ECLESIASTICS DE REUS I TARRAGONA

Josep M.T. GRAU i PUJOL

Hospital militar de Tarragona

Amb la present nota voldríem donar notícia de diversa documentació de tipologia hospitalària relacionada amb la Guerra del Francès conservada en arxius civils i eclesiàstics del Camp de Tarragona .

Durant el sagnant setge de Tarragona s'habilitaren dos edificis com hospitals militars, el Seminari Tridentí i el castell del Patriarca (Pilats) (1).

La documentació conservada és un quadern tamany foli de dinou fulls, relligat i sense cobertes, que inclou les defuncions de personal militar de l'any 1811, en concret del 23 al 30 de juny. Es conserva a l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona (AHAT) dins del fons parroquial de Sant Joan (port de Tarragona), i porta la signatura topogràfica número 3 de la caixa 1. El seu títol és "*Óbitos del hospital militar del seminario tridentino de Tarragona, residente en la catedral. Invasión francesa*". La llengua emprada és el castellà i l'estat de conservació és bo.

El seu redactor fou el prevere Carles Gil i, segons llegim, aquestes anotacions de defuncions anaven dirigides als comandaments militars locals. Així consta escrit: "*se remiten al muy Ylustre Señor Subdelegado Castrense cuatro libretas que contienen las partidas de óbitos siguientes*":

- Primera: partidas, 1 de maig del 1809 fins el 29 de febrer del 1810.
- Segona: partidas, 3 de març 1810 fins el 29 de novembre del mateix any.
- Tercera: partidas, 22 de juny del 1811 fins el 30 del mateix mes i any.
- Quarta: partidas, 1 d'agost del 1811 fins el 3 d'octubre del 1811.

D'aquests quaderns només n'hem trobat un que és el que comentem, el tercer. La informació que ens proporciona és diversa. En primer lloc, consta el nom i primer cognom, la graduació i el cos al qual pertanyia el difunt; es detalla si ha rebut o no els sants sagraments i el lloc d'enterrament, que era el "*cementerio extramuros*". En algunes ocasions s'esmenta la naturalesa (lloc d'origen) i l'estat civil, i quan no són soldats s'afegeix el qualificatiu de "*paisano*". Esporàdicament apareixen dones i alguns religiosos (agustins descalços de Barcelona), però en tots els casos la causa de la mort és per ferides de guerra. De civils forasters n'hi ha de Figueres, Balaguer, Barcelona.

La majoria de víctimes són soldats, si bé apareixen militars de rang superior, com un tinent coronel. Respecte l'adscripció de companyia i cos, apareixen els fusellers d'Almansa, "*granaderos provinciales*", els hùssers, de Santa Fe, de la Primera Legió, d'Amèrica, de Sòria, de Saboia, de Caçadors, etc. Sobre la procedència geogràfica d'alguns soldats en tenim constància de Girona, Almeria, Figueres, etc.

Els fons complementaris a Tarragona ciutat, on l'investigador pot continuar efectuant recerques paral·leles, són el de la parròquia de la Catedral, llibre d'òbits del 1809-1819, volum 4 (2); i els de l'ajuntament de Tarragona i de l'hospital de Sant Pau i Santa Tecla, aquest darrer estudiat profusament pel metge Josep Adserà Martorell en nombrosos treballs .

Hospital militar de Reus

La documentació sobre l'hospital militar de Reus (3) es troba inclosa en el fons municipal de la mateixa ciutat. A l'Arxiu Comarcal del Baix Camp ocupa dotze lligalls (números 1767-1780) dels anys 1809-1813 . El seu contingut és molt variat, i està escrit en llengua catalana, castellana i francesa, hi trobem correspondència, comptes, bans (impresos i manuscrits)... Hi ha també referències a la provisió d'aliments, llenya, medicaments, requisos de roba (llençols, camises, malfegues, matalassos).

Per a l'investigador de la història de la medicina, els inventaris de l'hospital (en aquell moment ubicat al convent de Sant Francesc) aporten notícies molt interessants a banda de l'alimentació.

A mode d'exemple relacionem algunes de les xifres que apareixen en els documents.

Estadística de militars malalts i ferits ingressats a l'hospital en la segona quinzena del mes de gener del 1812.

Dia	Malalts
16	24
17	24
18	30
19	212
20	295
21	248
22	257
23	269
24	200
25	197
26	192
27	171
28	139
29	138
30	140
31	140
Total mitjana	2676

Font: AHCR, fons municipal de Reus, registre 1777

Entre d'altres regiments presents a Reus el mes de gener del 1812 hi ha el dels húsars de Catalunya, el d'Osona, el d'infanteria Ferran VII i el de Manresa. Dels batallons trobem els tiradors de Busa i els tiradors de Catalunya, a banda de tota la plana de l'Estat major de l'exèrcit, amb el baró d'Eroles com a general en cap, amb tot el seu sèquit d'ajudants.

Entre el 15 de gener i el 5 de març del 1812 les autoritats reusenques comptaren a l'hospital un total de 4700 estades de militars, que per categories es desglossen en:

-oficials espanyols: 92
-oficials francesos: 18
-soldats espanyols: 3574
-soldats francesos: 1016
Total estades: 4700

En altres recomptes podem conèixer les racions de pa i sal (en lliures), carn (en lliures carnisseres), vi, ous (en unitats), oli, xocolata, cigrons, porc (en unces) i espelmes (en unitats) .

En la majoria de poblacions, des de l'època medieval, s'havien erigit hospitals de pobres, que també assistien als forasters de pas. El seu manteniment era compartit entre l'església i el municipi, per la qual cosa podem localitzar documentació tant en arxius parroquials com en municipals. Precisament l'Arxiu Comarcal de Reus conserva un llibre de l'hospital d'Alcover del període de la guerra napoleònica (4).

Pel que fa a Valls disposem d'un article recent de Josep Massons i Esplugues (5).

Hem de dir però que on hi ha la documentació principal sobre aquest tipus d'hospitals és en els arxius generals de diferents ciutats espanyoles (Segòvia, Simancas, Cartagena, Madrid, etc.) (6).

NOTES:

1. La bibliografia a nivell local sobre aquest conflicte és abundant, vegeu per exemple les obres d'Adolf Alegret, *Historia del sitio, defensa, asalto y evacuación de Tarragona en la guerra de independencia*. Barcelona .1911. Javier de Salas, *El sitio de Tarragona por los franceses en 1811 por...* Barcelona, 1911, Josep Iglésies Fort, *El setge a Tarragona a la guerra napoleònica*. Barcelona 1965, Josep Recasens Comas, *L'administració Suchet a les comarques tarragonines*. Barcelona, 1963 i *La revolución y guerra de la independencia en la ciudad de Tarragona*. Tarragona 1965. En el mateix any Joan Salvat Bové publicà, l'obra: *Tarragona en la Guerra y en la postguerra de la Independencia*. J. Sánchez Real, *Defensa de Tarragona en 1811*. Tarragona, 1982. Sense oblidar articles de la mà d'Emili Morera, G. Lafaille o de Robert Vallverdú.

2. A tall de mostra us remetem a la nota apareguda a la revista Arjau (Sant Feliu de Guíxols) 48 (febrer 2004), sota el títol: "Expatriats gironins morts en el setge francès de Tarragona (1811)", pàg. 5 .
3. Per una visió general d'aquesta institució, vegeu la monografia de Pere Anguera, *Hospital de Sant Joan de Reus 1240-1990*. Reus 1990.
4. En donàrem notícia en el *Butlletí* del Centre d'Estudis Alcoverencs (Alcover) 79 (1997), pàg. 35-37. A Cambrils també s'ha localitzat recentment un quadern del registre de malalts del seu hospital (1809-1811), vegeu Montserrat Flores "Els documents de l'Hospital" a *L'Arxiu t'informa. Butlletí de l'Arxiu Municipal de Cambrils* (Cambrils) 4 (2005), pàg. 2-3.
5. "Els petits hospitals catalans durant la guerra de la Independència: L'Hospital de Valls precursor de la Creu Roja " a *Cultura* (Valls) 515 (1992),pàg. 35-37.
6. El febrer del 2001 se celebrà a Pamplona un congrés internacional sota el títol *Fuentes para el estudio de la Guerra de la Independencia*, les actes de les quals foren editades l'any següent per Francisco Miranda Rubio.